

Mapa Drogowa dla Zdrowia Finansowego Polaków

Nowy paradygmat usług finansowych

Mariola Szymańska

PREZESKA EFPA POLSKA

Jak wskazują liczne badania i teorie psychologiczne¹, jednym z podstawowych motywatorów ludzkich działań jest **poczucie sensu i celu**. Stąd na platformie Społeczności EFPA Polska², podsumowując 15 lat naszej aktywności, postawiliśmy sobie po raz kolejny pytania: czy cel naszej pracy w usługach finansowych to dystrybucja produktów finansowych, czy naszym kluczowym celem jako doradców finansowych jest informowanie o produktach finansowych, czy może w sposób, w jaki komunikujemy, a w związku z tym również, jak myślimy o naszej pracy, umyka nam ten prawdziwy cel, czyli wartość, jaką chcemy wygenerować dla klientów i w ten sposób skuteczniej przyciągnąć ich i zaangażować w wykorzystanie usług finansowych dla realizacji ich ważnych celów życiowych.

„**Granice mojego języka oznaczają granice mojego świata**”, twierdził filozof **Ludwig Wittgenstein**. **Edward Sapir** i **Benjamin Lee Whorf** w swojej hipotezie relatywizmu językowego wskazywali, że struktura języka, którym się posługujemy, wpływa na sposób,

w jaki myślimy i postrzegamy rzeczywistość.

Ferdinand de Saussure, uznawany za ojca współczesnej lingwistyki i semiotyki, podkreślał, że rzeczywistość, jaką postrzegamy, jest w dużej mierze konstruowana przez język.

Proponujemy nowy język w usługach finansowych i w komunikowaniu się z klientami, nowy język, który – co najważniejsze – wyznacza wspólny cel dla ludzi i firm sektora usług finansowych: **zdrowie finansowe Polaków**. Zapraszamy do koalicji na rzecz kultury zdrowia finansowego w Polsce.

BUDOWA FUNDAMENTÓW

Po bolesnych doświadczeniach czasu pandemii zaczęliśmy bardziej dbać o zdrowie fizyczne. Jednak nadal mało uwagi poświęcamy zdrowiu finansowemu, zarówno na poziomie indywidualnym, jak i w wymiarze systemowym i polityk publicznych.

Robimy obowiązkowe przeglądy samochodu, instalacji gazowych, część z nas pilnuje okresowych przeglądów zdrowia fizycznego. A co z przeglądem zdrowia finansowego?

Liczne badania, które dotychczas w dość fragmentaryczny sposób podchodziły do komponentów zdrowia finansowego wśród Polaków, wskazywały na wiele problemów polskiego społeczeństwa, w tym na: niską stopę oszczędności, bardzo podstawowe praktyki w zakresie oszczędzania, znikomy odsetek osób inwestujących i jeszcze niższy odsetek osób oszczędzających czy inwestujących długoterminowo, np. na cele emerytalne. Dla wielu Polaków liczy się tu i teraz. Jako społeczeństwo dużo konsumujemy i mało kumulujemy.

Próby nie wytrzymuje także argument, że przyczyną tej sytuacji jest niski poziom zamożności Polaków. O ile w 2004 r. PKB *per capita* (według parytetu siły nabywczej) w Polsce wynosiło 51,5% średniej dla krajów UE, o tyle w 2023 r. osiągnęliśmy poziom 80%. Polska w coraz większym stopniu aspiruje do grona dwudziestu największych gospodarek w skali całego świata, zaś od 2018 r. traktowana jest jako gospodarka rozwinięta. W ślad za wzorcem konsumpcji rodem z krajów Europy Zachodniej, najwyższy czas rozwinąć praktykę świadomego zarządzania finansami osobistymi, racjonalnego gospodarowania budżetem domowym, długoterminowego oszczędzania i inwestowania. W trakcie minionych 20 lat naszej obecności w UE polska gospodarka doświadczyła znaczącego skoku rozwojowego. **To dobry moment, aby przyłożyć większą wagę i zainicjować działania na rzecz kultury zdrowia finansowego Polaków**³.

DIAGNOZA JAK JEST⁴

Myślenie o tym, że ulepszyć możemy to, co zmierzmy, przyświecało inicjatorom pierwszego ogólnopolskiego badania „**Zdrowie finansowe Polaków**” – PAB WIB, EFPA Polska, PFR TFI, 2024⁴. Jeśli chcemy realnie

1 Teoria wyznaczania celów (Goal Setting Theory) – Edwin Locke i Gary Latham, Teoria sensu życia, Logoterapia (Meaning in Life) – Viktor Frankl, Teoria autodeterminacji (Self-Determination Theory, SDT) – Edward Deci i Richard Ryan.
2 www.efpa.pl

3 Na podstawie raportu „*Zdrowie finansowe Polaków*”, Słowo wstępne, Tomasz Pawlonka, PAB WIB.

4 Raport dostępny jest na stronie: www.efpa.pl
https://efpa.pl/wp-content/uploads/2024/10/Raport_Zdrowie_finansowe_Polakow2024.pdf

pracować na rzecz zdrowia finansowego klientów, to należy zacząć od diagnozy, jak jest.

Badanie przeprowadzono w dniach 26 czerwca – 5 lipca 2024 r., techniką CAWI, na Ogólnopolskim Panelu Badawczym Ariadna. Wzięło w nim udział 1068 dorosłych Polaków, tworząc próbę ogólnopolską, reprezentatywną ze względu na płeć i wiek, zróżnicowaną pod względem wykształcenia i miejsca zamieszkania.

Przeprowadzone badanie miało zrealizować trzy równoważne cele, które obejmowały:

- Poznanie definicji zdrowia finansowego sformułowanej przez Polaków.
- Zrozumienie, jakie znaczenie przypisują Polacy zdrowiu finansowemu.
- Sprawdzenie poziomu zdrowia finansowego Polaków na podstawie dziewięciu grup wskaźników, obejmujących:
 - sytuację finansową badanej próby,
 - poczucie bezpieczeństwa i stabilności finansowej,
 - planowanie i realizację celów finansowych,
 - ocenę wiedzy i umiejętności finansowych,
 - stan zobowiązań finansowych,
 - poziom i formę zabezpieczenia finansowego,
 - zabezpieczenie finansowe na czas emerytury,
 - poziom kontroli finansowej,
 - postawy Polaków wobec pieniędzy.

W badaniu przyjęto następującą definicję zdrowia finansowego: to stan, w którym kontrolujesz swoje bieżące finanse oraz miesięczny i roczny budżet, jesteś w stanie poradzić sobie z niespodziewanymi, poważnymi wydatkami, zgodnie z planem realizujesz swoje finansowe cele, masz swobodę finansową dla dokonywania decyzji, które pozwalają cieszyć się życiem.

Diagnoza zdrowia finansowego Polaków w samoocenie to 4,7 na siedmiostopniowej skali – od bardzo źle do bardzo dobrze. Ktoś powie, mogło być gorzej. Ktoś powie, Polacy są optymistami. Ja twierdzę, że **powinno może i być lepiej**.

Przyjrzyjmy się kilku kluczowym wynikom, płynącym z badania, które powinny ukierunkować nasze działania na ścieżce ku zdrowiu finansowemu Polaków:

- ok. 60% Polaków NIE CZUJE SIĘ BEZPIECZNIE finansowo.
- 25% Polaków deklaruje, że budżet domowy pozwala im zabezpieczyć JEDYNIÉ podstawowe potrzeby.
- JEDYNIÉ 11% Polaków deklaruje, że może żyć pełnią życia, nie martwiąc się o pieniądze.
- Niespełna 20% Polaków jest w stanie określić swoje dochody i/lub wydatki w minionym miesiącu z dokładnością do 1000 zł. Przy większej precyzji ten wynik jest jeszcze gorszy.
- Większość Polaków nie wie, ile ma środków na emeryturę zgromadzonych w ZUS.
- 26% dorosłych deklaruje, że odkłada lub inwestuje środki, by zabezpieczyć swoje finanse na emeryturze, 16% trzyma je na koncie bieżącym w banku.
- Obiektywny poziom wiedzy Polaków jest wyraźnie niższy od ich subiektywnej samooceny.
- 72% Polaków czuje potrzebę pogłębienia swojej wiedzy finansowej, jednak znakomita większość z nich niewiele w tym temacie robi.
- Jedynie 23% Polaków deklaruje, że ma zdefiniowane cele finansowe. Jednak nic nie robią, by je zrealizować.
- Polacy wysoko oceniają znaczenie zdrowia finansowego: 8,15 (w skali 0–10).
- 85% Polaków uważa, że osiągnięcie zdrowia finansowego to zadanie dla nich MOŻLIWE, choć zdaniem ponad 50% to zadanie TRUDNE.
- Zdaniem ponad 70% Polaków zdrowie finansowe może osiągnąć także osoba nieco mniej zamożna i nieposiadająca bardzo rozległej wiedzy finansowej.

WNIOSKI I REKOMENDACJE

Nawet jeśli uznamy, że badanie pokazuje, iż szklanka jest do połowy pełna (albo mogło być gorzej), to odpowiedzialnością interesariuszy, których celem jest zdrowie finansowe obywateli i klientów instytucji finansowych w Polsce, jest podjąć działania, aby ją dopełnić.

Postaramy się jednak podsumować wnioski z badania w sposób jakościowy, a nie ilościowy. Z wyników badania uzyskujemy obraz, w którym **Polacy słabo dbają o swoje finanse**. W zdecydowanej

większości mają trudność w odpowiedzi na tak podstawowe pytania, jak: ile mam pieniędzy, w tym ile mam środków zgromadzonych na emeryturę w ZUS, jakie są moje cele wymagające środków finansowych, ile pieniędzy potrzebuję i w jakim okresie, i wreszcie jak te fundusze mogę zgromadzić. Co istotne w tym kontekście, Polacy zawyżają swoją ocenę posiadanej wiedzy finansowej i mało angażują się w zmianę tej sytuacji. Uważają jednocześnie, że zdrowie finansowe jest bardzo ważne i możliwe do osiągnięcia. Wpływa też znacząco na ogólny dobrostan człowieka. Autorka badania, dr hab. **Katarzyna Sekścińska** wskazuje szereg rekomendacji, które są potrzebne dla podniesienia poziomu dobrostanu finansowego Polaków, m.in.:

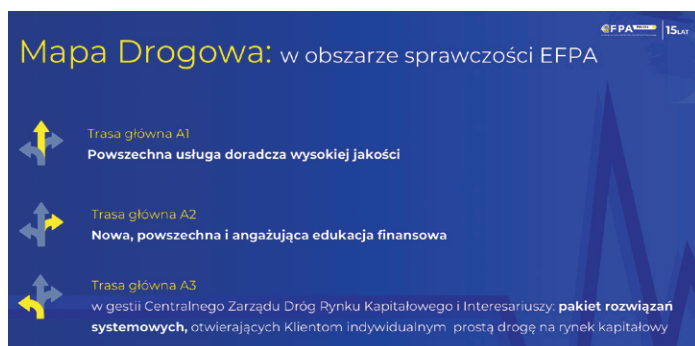
- Dbanie o zdrowie finansowe powinno być nawykowe, tak jak dbanie o zdrowie fizyczne i psychiczne. Potrzebujemy zakrojonych na szeroką skalę, różnorodnych działań wszystkich interesariuszy na rzecz rozwoju kultury zdrowia finansowego Polaków.
- Polacy dostrzegają znaczenie zdrowia finansowego dla generalnego dobrostanu w życiu człowieka, co jest bardzo ważnym czynnikiem, na którym można budować kampanie edukacyjne i informacyjne. Stanowi to również bardzo cenny punkt wyjścia dla organizowania indywidualnych spotkań Polaków z doradcami/ekspertami finansowymi, podczas których możliwa byłaby diagnoza stanu zdrowia finansowego konsumenta oraz wstępne opracowanie planu naprawczego, jeśli byłby on potrzebny. Takie spotkania z doradcami, jeśli zakrojone na szeroką skalę, byłyby ogromnie ważnym działaniem na rzecz poprawy zdrowia finansowego Polaków.
- Większość Polaków nie czuje się bezpiecznie finansowo, choć chcieliby, żeby było inaczej. Niestety Polacy często nie wiedzą, jak doprowadzić do zmiany bieżącej sytuacji. Często również nie wiedzą, czym w zasadzie miałyby być meta wyścigu po bezpieczeństwo finansowe. W tym kontekście ważne wydaje się wspieranie świadomości znaczenia stawiania, operacjonalizacji i realizacji celów finansowych tak, by

realizować je w zgodzie ze sobą, ze swoimi rzeczywistymi potrzebami (i pragnieniami), ale też możliwościami. Warto pomóc Polakom zadawać sobie pytania: Jak mi jest tu, gdzie dziś jestem? Gdzie chciałbym być dziś /jutro/ za 5–10–15 lat? Co musi się stać, bym mógł (mogła) tam się znaleźć?

MAPA DROGOWA DLA ZDROWIA FINANSOWEGO

W EFPA Polska nie mogło być inaczej. **Mamy nasz plan na zdrowie finansowe Polaków.** Jest skoncentrowany na obszarze sprawczości EFPA Polska i w domenie naszej ekspertyzy. Jednak warto mocno podkreślić, że opracowana przez nas **Mapa Drogowa dla Zdrowia Finansowego Polaków** jest również zaproszeniem interesariuszy publicznych i rynkowych do współpracy. Tylko zdrowe finanse obywateli można przyciągnąć do tak ważnych inwestycji w zrównoważoną gospodarkę Polski. Powodzenie rejsu do portu zdrowie finansowe Polaków wymaga partnerskiej i wytrwałej współpracy wszystkich interesariuszy procesu, potrzebuje wsparcia rozwiązaniami systemowymi i jest warte zaangażowania ludzi, firm i instytucji. Na starcie mamy sprzyjające wiatry. W 2024 r. polski rząd przyjął Krajową Strategię Edukacji Finansowej, która wśród głównych celów wymienia dobrostan finansowy Polaków. Rok 2024 jest w Polsce Rokiem Edukacji Ekonomicznej, ustanowionym przez Senat RP. Platforma REE nadaje edukacji ekonomicznej fundamentalną rolę w rozwoju społeczno-gospodarczym i budowie dobrobytu Polaków i ma potencjał przekształcenia się w trwałą współpracę głównych aktorów edukacji ekonomicznej w Polsce w formule Krajowego Centrum Edukacji Ekonomicznej, koordynowaną przez Warszawski Instytut Bankowości.

W naszej mapie wyznaczaliśmy trzy główne trasy. Każda jest zaproszeniem do współpracy na rzecz budowy spójnej i skutecznej **infrastruktury dobrostanu finansowego Polaków:**

Potrzebujemy – po pierwsze – **powszechnego dostępu do usługi doradztwa finansowego wysokiej jakości, Trasa Główna A1.** Elementami infrastruktury trasy głównej A1 budowanej przez EFPA Polska są:

- Trasa Wspierająca S1: **Profesjonalne, dobrze dopasowane kwalifikacje doradców finansowych**, oparte na fundamencie etyki, które zyskały swoje rynkowe uznanie i skalę (ponad 2660 wydanych certyfikatów EFPA),
 - Trasa Wspierająca S2: **Rynkowy Model Doradcy Finansowego**, który przedkładamy właśnie do konsultacji z UKNF.
- Po drugie, potrzebujemy **nowej, praktycznej i angażującej edukacji**

finansowej, Trasa Główna A2. To oznacza, że edukacja powinna być osadzona w tzw. momencie edukacyjnym (kiedy pojawia się realna potrzeba), powinna umożliwić doświadczyć decyzji podjętej w efekcie edukacji. I wreszcie, edukacja finansowa powinna być osadzona w działaniu, czyli stać się elementem osobistego planu finansowego. Elementami infrastruktury trasy głównej A2 budowanej przez EFPA Polska są:

- Trasa Wspierająca S5: **Certyfikowanie Doradczy Finansowi EFPA w roli Edukatorów Klientów**, zgodnie z naszymi standardami zawodowymi i Kodeksem Etyki oraz najnowszym projektem, który ma potencjał wyskalowania w sieć wspierająca całość systemu zdrowia finansowego Polaków:
- Trasa Wspierająca S5.1: **Przegląd Zdrowia Finansowego z Certyfikowanym Doradcą Finansowym EFPA**, nowy, wolontariacki projekt EFPA Polska, w ramach którego, zapraszamy każdego dorosłego Polaka na godzinną rozmowę z profesjonalistą o jego finansach, budżecie domowym i dobrym planie finansowym na życie.

PODSUMOWANIE

Żyjemy coraz dłużej. Żeby żyć długo i dobrze, potrzebujemy zdrowia finansowego – czyli stanu, w którym nasze finanse pozwalają nam żyć zgodnie z wartościami, rozwijać nasze umiejętności i cieszyć się życiem. Taki cel wymaga dobrego planu, dobrej infrastruktury, dobrego i zaufanego trenera, stałego treningu i okresowych przeglądów zdrowia finansowego. Tego celu nikt nie osiągnie w pojedynkę. Ten cel potrzebuje #TEAMZdrowieFinansowe. Zapraszam do współpracy w imieniu Społeczności EFPA Polska. •

Przegląd Zdrowia Finansowego

UMÓW KONSULTACJĘ Z CERTYFIKOWANYM DORADCĄ EFPA